GEOGRAFICKÝ ČASOPIS / GEOGRAPHICAL JOURNAL 66 (2014) 2, 115-132

FENOMÉN NEÚPLNEJ EVIDENCIE MIGRÁCIE V SUBURBÁNNEJ ZÓNE (NA PRÍKLADE ZÁZEMIA BRATISLAVY)

Martin Šveda, Peter Podolák*

* Geografický ústav SAV, Štefánikova 49, 814 73 Bratislava, geogsved@savba.sk, geogpodo@savba.sk

The phenomenon of incomplete migration records in a suburban zone: The case of Bratislava hinterland

The article deals with the topic of incomplete records of suburban in-migrants' permanent residence. The aim of the paper is to estimate the number of missing in-migrants by simple comparison of the migration data and the home construction data. The results indicate a division of Bratislava's hinterland into two parts with different relationships between home construction and in-migration. The reasons and consequences of this phenomenon are discussed. The practical, social, cultural and sociological aspects could be mentioned as factors with a significant impact on incomplete migration data of the suburban zone. The main consequences are evident mostly in the economic and social spheres.

Key words: suburbanization, registry of permanent residence, incomplete migration data, hinterland of Bratislava

ÚVOD

Rozšírené spektrum pracovných a privátnych aktivít obyvateľov sa prejavuje v rôznorodých formách ich priestorového pohybu. V kontexte s platnými kritériami štatistickej evidencie migrácií na Slovensku tak dochádza k situácii, keď je v mnohých prípadoch prakticky nemožné rozlíšiť (pokiaľ tak neučiní samotný migrant), či ide o migráciu trvalú alebo dočasnú. Toto konštatovanie platí rovnako o priestorovom pohybe v rámci Slovenska, ako aj o zahraničnej migrácii. Skutočnosť, že ide o dôležitý problém potvrdzuje aj vývoj v legislatívnej oblasti – návrh novely zákona z dielne Ministerstva vnútra SR o nahlasovaní pobytu našich občanov v zahraničí, ak presahuje 90 dní, a následná búrlivá diskusia ako reakcia na zavedenie možných sankcií. Napriek tomu, že rezonuje predovšetkým rovina zahraničného sťahovania (a pobytov), fenomén neúplnej evidencie migrácie má aj svoje významné vnútroštátne konzekvencie.

Nekonzistencia medzi štatistickým ukazovateľom počtu obyvateľov a skutočným, reálnym stavom obyvateľstva v priestorových jednotkách rôznej úrovne sa v odborných kruhoch na Slovensku sleduje približne od polovice 90. rokov minulého storočia (napr. Podolák 2002, Bezák 2006 a Bleha a Popjaková 2007). Štatistická evidencia sťahovania obyvateľstva je jednou z oblastí, v ktorej sa po zmene spoločensko-ekonomických pomerov v roku 1989 prejavuje určitá benevolencia. Zákon o hlásení pobytu občanov Slovenskej republiky a registri obyvateľov Slovenskej republiky č. 253/1998 Z. z. určuje každému občanovi povinnosť hlásiť zmeny pobytu a prihlásiť sa na trvalý pobyt, ak sa trvalo nezdržiava v zahraničí. Ohlasovacia povinnosť sa vzťahuje aj na pobyt v zahraničí dlhší ako 90 dní. Tento zákon nestanovuje žiadne sankcie a v početných prípadoch sa ohlasovacia povinnosť nedodržiava.

ISSN 0016-7193 © Geografický ústav SAV / Institute of Geography SAS

Migrácia sa zaznamenáva rozličnými spôsobmi (Bell et al. 2002). Dve najčastejšie formy evidencie zachytávajú zmenu bydliska ako presun (*transition*) alebo ako udalosť (*event*). V prvom prípade je typickým zdrojom údajov národný cenzus, ktorý identifikuje migrantov porovnaním miesta ich súčasného a predchádzajúceho bydliska medzi dvoma časovými obdobiami. Táto časová perióda je väčšinou jeden rok – Veľká Británia, alebo päť rokov – USA (Bell et al. 2002, p. 437). Takýto záznam migrácie má viacero obmedzení. Jedným z najsignifikantnejších je neschopnosť zachytiť viacnásobné presuny a tiež aj pohyb migrantov, ktorí sa narodia alebo zomrú počas sledovaného obdobia (Bell et al. 2002). Pri evidovaní migrácie ako *udalosti* je cieľom zaznamenať každý pohyb (zmenu trvalého pobytu), ktorý vykoná jednotlivec, a preto zachytáva aj viacnásobné migrácie i pohyby narodených a zomretých v období pred smrťou. Takýto záznam je typický pre informácie získavané v rámci národných registrov obyvateľstva, napr. v Nemecku, Holandsku a Švédsku (Langevin et al. 1992). V niektorých prípadoch je register obyvateľstva suplovaný inými mechanizmami, napr. registráciou pacientov v systéme štátneho zdravotníctva, ako je to napríklad vo Veľkej Británii. Zjednodušene zhrnuté, registre obyvateľstva zaznamenávajú pohyby (*moves*), zatiaľ čo národné cenzy zaznamenávajú migrantov (*movers*) – Bell et al. (2002, p. 437).

Na Slovensku je vnútorná migrácia vymedzená ako zmena obce trvalého pobytu prisťahovaním z inej obce v rámci Slovenskej republiky. Tým je síce migrácia jednoznačne definovaná, problémom však zostáva, že miesto, kde je osoba trvale prihlásená, sa nemusí vždy zhodovať s miestom jej obvyklého pobytu (Bezák 2006, p. 18). Ako si ďalej všíma Bezák (2006), v dôsledku rôznych motivácií (napr. bývanie v podnájme) veľká časť faktických zmien obvyklého miesta pobytu zostáva skrytá pod rôznymi formami neevidovanej migrácie. Tieto argumenty môžu vyvolávať nielen vážne pochybnosti o tom, či pojmové vymedzenie vnútornej migrácie na princípe zmeny miesta trvalého pobytu je skutočne adekvátne, ale aj oprávnenú otázku, v akej miere dáta z evidencie vnútorného sťahovania odzrkadľujú skutočnú migračnú mobilitu (Bezák 2006, p. 18).

Približne od začiatku 90. rokov minulého storočia je celkový vývoj obyvateľstva na úrovni obcí ovplyvnený viac migráciou ako zníženými hodnotami prirodzeného pohybu (Mládek a Čupeľová 2010). Keďže v prípade evidencie pôrodnosti a úmrtnosti sa disproporcie v evidencii vyskytujú len výnimočne, existujúce nepresnosti počtu obyvateľov sa prejavujú z dôvodu neúplných údajov o sťahovaní. V rámci vnútornej migrácie sa tento fenomén výrazne prejavuje predovšetkým v zázemí miest a je teda intenzívne spojený s procesmi suburbanizácie (vnútroregionálnej decentralizácie) obyvateľstva. Suburbanizácia, ako jeden z najvýraznejších priestorových prejavov postsocialistických miest, je predmetom pozornosti širokej odbornej verejnosti v krajinách strednej a východnej Európy už dlhšie obdobie, počas ktorého vznikol celý rad metodických a konceptuálnych štúdií (Sýkora 2002, Matlovič a Sedláková 2004, Ouředníček 2007 a iné). V týchto prácach sa problematika suburbanizácie zasadila do širšieho kontextu (vývojové fázy urbanizácie, vzťah mesto – vidiek a pod.) aj s jej dôkladným a kritickým zhodnotením.

Suburbanizácia nie je v našom prostredí úplne nový fenomén a jej počiatky môžeme pozorovať už počas medzivojnového obdobia, keď viaceré vidiecke

obce Bratislavy (napr. Karlova Ves, Rača a Dúbravka), dnes mestské časti, zažili prvý výrazný príliv mestského obyvateľstva (cf. Hromádka 1935). V období socializmu boli suburbanizačné procesy na Slovensku, rovnako ako v ostatných krajinách strednej a východnej Európy, výrazne obmedzené centrálne riadeným budovaním sídelnej štruktúry s dôrazom na urbanizáciu veľkých sídiel (Sýkora 1994, Enyedi 1998 a Leetmaa a Tammaru 2007). Veľký počet prác z postsocialistických krajín poukazuje na mnohé ďalšie špecifiká, ktoré súvisia napr. s vývojom a dôsledkami sociálno-ekonomickej transformácie, nárazovými „šokmi" v sociálnej oblasti, zmenami pri vytváraní a fungovaní trhu práce, disproporciami v demografickom vývoji, vývojom a špecifikami sociálnej stratifikácie spoločnosti, situáciou pri formovaní trhu s nehnuteľnosťami, premenou vlastníckych vzťahov pôdneho fondu a pod. (napr. Musil 1993, Szelenyi 1996, Sýkora 1999, Tammaru 2001 a Pichler-Milanovič et al. 2007).

Problematiku redistribúcie obyvateľstva medzi mestom a jeho zázemím spracovalo v slovenskom prostredí viacero autorov (Matlovič a Sedláková 2004, Zubriczký 2004 a 2010, Podolák 2007, Slavík a Kurta 2007, Bezák 2011 a Novotný 2011), ktorí priamo či nepriamo upozorňujú aj na problém neúplnej evidencie suburbánnych migrantov, ktorí si z rozličných dôvodov ponechávajú evidenciu trvalého pobytu v mieste svojho predchádzajúceho bydliska (viď nižšie). Tejto problematike sa intenzívne venujú aj v Českej republike, kde v súvislosti s údajmi z ostatného cenzu (2011) vznikli analýzy mapujúce rozdiel medzi počtom obyvateľov prihlásených na trvalý pobyt a obvyklý pobyt (pozri napr. Špačková a Ouředníček 2011). Najväčšie diferencie boli zaznamenané práve v suburbánnych zónach. Tento fenomén však nie je agendou len odborného diskurzu (Čermák 2005, Podolák 2006 a 2010, Gajdoš 2007, Ouředníček et al. 2008 a Tóth 2012), ale opakovane sa objavuje aj vo verejnej diskusii na Slovensku aj v Česku. Táto téma totiž prináša bezprostredné ekonomické, politické a sociálne konzekvencie do jednotlivých suburbánnych obcí (lokalít).

Prirodzenou otázkou je, či podobné prejavy neúplnej evidencie suburbánnych migrantov zaznamenali aj západoeurópske krajiny, v ktorých sa procesy suburbanizácie etablovali oveľa skôr. V ekonomicky vyspelých krajinách je evidencia sťahovania založená na iných princípoch ako na Slovensku (viď vyššie). Z tohto dôvodu nie je problematike neúplnej evidencie vnútroštátnych migračných pohybov venovaná taká pozornosť ako napr. neevidovanej (ilegálnej) zahraničnej migrácii (cf. Düvell a Jordan 2002) alebo nepresnostiam v evidencii špecifických vekových, etnických a sociálnych skupín (cf. Simpson a Dorling 1994). V podmienkach Slovenskej republiky sa prevažne akceptuje situácia, že v súčasnosti nie sú k dispozícii lepšie údaje ako sú prezentované národnou štatistikou. Spoľahlivosť takýchto dát však môže byť problematická, keďže mechanizmy ich získavania nezodpovedajú súčasnej heterogénnej spoločnosti s „antiestablišmentovými" tendenciami (cf. Hanley a Sikk 2013).

Cieľom príspevku je poukázať na fenomén neúplnej evidencie suburbánnej migrácie (ako jeden z čiastkových a špecifických problémov suburbanizačného procesu na Slovensku) a prostredníctvom jednoduchého porovnania bytovej výstavby a migračných pohybov upozorniť na jednu z možností odhadu počtu neprihlásených obyvateľov. V príspevku tiež diskutujeme motivácie suburbánnych aktérov a dôsledky, ktoré takéto ich správanie prináša.

PRIESTOROVÝ, ČASOVÝ A DÁTOVY RÁMEC

Miera neúplnosti oficiálnych štatistických dát o evidencii obyvateľstva je mnohovrstevným problémom, ktorý má viacero úrovní – legislatívnu, úroveň zberu údajov, príčin, dôsledkov a možných opatrení. Ambíciou príspevku nie je vyčerpávajúco analyzovať všetky aspekty tohto fenoménu, ale skôr len ponúknuť základnú predstavu o počte a priestorovom rozložení neevidovaných migrácií a načrtnúť možné príčiny a dôsledky tohto javu. Tomuto zámeru je prispôsobený aj metodický postup, ktorý je založený na jednoduchej úvahe, pri ktorej porovnávame migračné prírastky a prírastky bytov v zázemí Bratislavy. Migračné dáta boli čerpané z evidencie vnútorného sťahovania medzi obcami. Pri výpočtoch používame variabilný koeficient obložnosti (počtu osôb na trvalo obývaný byt), ktorý odzrkadľuje štruktúru novopostavených bytových a rodinných domov v obciach regiónu. Východiskom sú údaje za priemerný počet osôb v rodinných domoch (3,47) a v bytových domoch (2,98) zo sčítania v roku 2001. Obložnosť bytov závisí jednak od priemernej veľkosti cenzových domácností, jednak od percenta spolunažívania cenzových domácností. Celkové tendencie ukazujú trend znižovania priemernej veľkosti cenzových domácností, ako aj znižovania percenta ich spolunažívania už od 90. rokov. Jeho pokračovanie môžeme predpokladať aj v súčasnosti (napr. medzi rokmi 1991 a 2001 vzrástol počet jednočlenných domácností o 11,3 %).

Výsledkom porovnania obložnosti (kapacity na bývanie) dokončených bytov a evidovaných migračných prírastkov je kladná, resp. záporná diferencia, ktorá môže indikovať chýbajúcich (neprihlásených) rezidentov (kladný rozdiel), resp. využívanie staršieho bytového fondu („prebytok“ migrantov nad úroveň kapacity dokončených bytov pri zápornom rozdiele). Pri tejto úvahe vychádzame z predpokladu, že prevažná väčšina dokončených bytov je obsadených a využívaných na bývanie. Táto úvaha je podporená údajmi zo štatistiky (SODB 2011), ktorá uvádza 90-percentnú obývanosť bytového fondu v regióne. Naviac, v prípade novopostavených bytov sa približne 75 % z nich dokončí v rámci rodinných domov. Pri tomto segmente sa výstavba nepokrytá dopytom trhu realizuje len ojedinele. V takejto situácii je vhodné zohľadniť zjednodušený prístup, ktorý nemôže zachytiť presnú variabilitu miery obsadenosti novostavieb (informácie len z expertných odhadov realitných kancelárií a Národnej banky Slovenska) a migrácie (napr. prechodný pobyt v podnájme v Bratislave predchádza migrácii do zázemia – viď nižšie). Výpočty je potrebné brať s určitou mierou tolerancie, ktorá vyplýva z uvedených dátových a interpretačných limitov. Napriek tomu však považujeme použitý prístup v kontexte stanovených cieľov za primeraný.

Časové vymedzenie analýzy je ohraničené rokmi 2002 a 2011. Toto desaťročné obdobie možno považovať z hľadiska suburbanizačných procesov za nesmierne dynamické a v kontexte širšieho demografického a sídelného vývoja Slovenska za výnimočné (Novotný 2011 a Šveda 2011).

Priestorový rámec analýzy tvorí funkčný mestský región Bratislava, v ktorom sa procesy suburbanizácie prejavujú s veľkou intenzitou a značným priestorovým rozsahom. Dôvod na použitie funkčných mestských regiónov (ďalej FMR) treba hľadať v samotnom základe procesu suburbanizácie, ktorého podstatou je vnútroregionálna dekoncentrácia obyvateľstva a jeho aktivít, prebie-

hajúca v rámci siete rozmanitých vzťahov medzi mestom a jeho zázemím. Pri sledovaní procesu suburbanizácie je vhodné použiť taký región, ktorého konštrukcia je odrazom zložitých priestorových a funkčných vzťahov medzi mestom a jeho zázemím. V slovenskom prostredí takúto podmienku spĺňajú funkčné mestské regióny vyčlenené Bezákom na základe koncepcie denných urbánnych systémov (Bezák 2000). FMR Bratislava tvorí okrem jadrového mesta 108 obcí, medzi ktoré patria všetky obce okresov Malacky (25), Pezinok (17) a Senec (29) a niekoľko obcí v okresoch Senica (7), Dunajská Streda (26) a Galanta (4). Obec Nový Svet, ktorá sa od obce Reca oddelila v roku 2002, sme vzhľadom na jej extrémne nízky počet obyvateľov v porovnaní s ostatnými obcami (menej ako 70) počas celého sledovaného obdobia vnímali ako súčasť obce Reca. V kontexte tohto príspevku budeme takto vymedzené obce obvodu FMR chápať ako zázemie Bratislavy. Vymedzené zázemie zahŕňa aj obce, pri ktorých doposiaľ neboli zaznamenané výraznejšie prejavy suburbanizácie a zodpovedá tzv. „overbounded" regiónu.

MIGRAČNÝ POHYB OBYVATEĽSTVA

Špecifiká Bratislavy a celého FMR v oblasti migračných pohybov sa prejavujú časovým posunom v porovnaní s ďalšími oblasťami Slovenska, hodnotami objemu a intenzity migrácie, ako aj svojimi dôsledkami na viaceré populačné charakteristiky. Zázemie hlavného mesta ako celok tvorí populačne prírastkový región, v období rokov 2002-2011 sa celkový počet obyvateľov zvýšil o 34 tisíc. Prirodzená zložka populačného rastu predstavuje v tomto období prírastok dvetisíc obyvateľov, čistá migrácia zázemia ako celku predstavuje úhrnom približne 32 tisíc obyvateľov, t. j. (94 % celkového prírastku).

Obr. 1 zobrazuje podiel imigrantov z Bratislavy na celkovom počte prisťahovaných do obce. V sledovanom období sa do obcí zázemia prisťahovalo 68 tisíc obyvateľov. Z toho z Bratislavy 28 tisíc (40,6 %). V priebehu jednotlivých rokov počet aj podiel prisťahovaných z Bratislavy mierne kolíše medzi 2 až 3 tisícmi obyvateľov a hodnotami okolo 40 %. Najväčší nárast aj najvyššie hodnoty sa zaznamenali v roku 2007.

Obr. 2 vyjadruje celkový prírastok obyvateľstva v obciach sledovaného regiónu v období 2002-2011. Úbytok obyvateľstva sa zaznamenal len v štyroch obciach. Tri z nich sú populačne veľmi malé, nachádzajúce sa na okraji FMR (Bodíky, Štefanová a Bílkove Humence). Jedinou väčšou obcou s celkovým úbytkom obyvateľstva je Sološnica a hodnota úbytku je minimálna. Všetky ostatné obce FMR zaznamenali v sledovanom období populačný rast, najvyššie hodnoty dosiahol priemerný ročný celkový prírastok v Chorvátskom Grobe (85,9 ‰). V ďalších piatich obciach dosahuje priemerná ročná hodnota viac ako 50 ‰ – Miloslavov, Zálesie, Rovinka, Hviezdoslavov a Macov, ďalších desať obcí prevyšuje hodnotu 30 ‰. Z mapy sú evidentné aj migračne najviac ziskové obce, ktoré sa nachádzajú v bezprostrednom severovýchodnom, resp. východnom zázemí hlavného mesta.

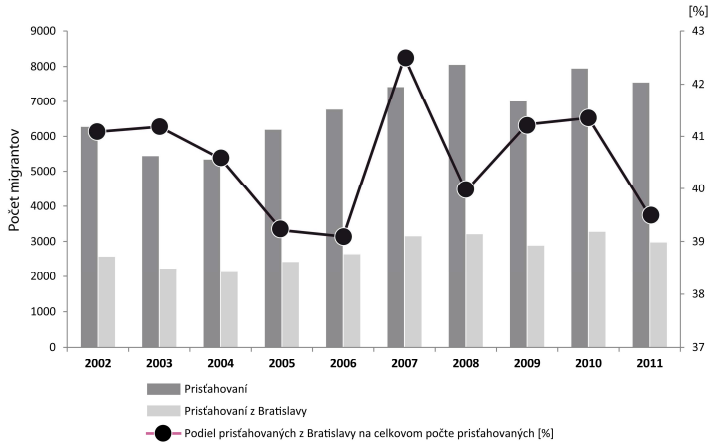

Obr. 1. Imigrácia v zázemí Bratislavy a podiel imigrantov z Bratislavy na celkovom počte prisťahovaných do obce v období rokov 2002-2011

Zdroj údajov: ŠÚ SR (2002-2011), vlastné výpočty.

Obce, ktoré v minulých desaťročiach charakterizovali až extrémne záporné hodnoty čistej migrácie, sa približne od roku 2000 stali migračne ziskovými. Toto konštatovanie sa vzťahuje nielen na hodnoty čistej migrácie v obciach, ale aj na migračné väzby s Bratislavou. V polovici 80. rokov bolo výnimkou len niekoľko obcí, ktoré mali s Bratislavou kladnú bilanciu sťahovania, napr. Most pri Bratislave, Senec (Podolák 2006). Situácia po roku 2000 však poskytuje absolútne odlišný obraz. Všetky obce FMR sú vo vzťahu s hlavným mestom migračne ziskové, jedine Plavecký Peter má približne vyrovnanú bilanciu. Podiel migrantov z Bratislavy na celkovom počte prisťahovaných do obce tvorí v sledovanom období 12,2-77,6 %. Z celkového počtu 108 obcí zázemia je v 22 obciach FMR tento podiel vyšší ako 50 % a v ďalších 47 vyšší ako 30 % (obr. 4).

BYTOVÁ VÝSTAVBA

Sledovanie rezidenčnej výstavby je nielen záznamom zmien v rozmiestnení a štruktúre bytového fondu, ale predurčuje dlhodobý rozvoj lokalít tým, že vytvára základný predpoklad pre ľudské aktivity (najmä bývanie). Bytová výstavba navyše vytvára predpoklady pre presun ťažiska sociálnych a ekonomických aktivít medzi mestom a jeho zázemím a tým je dôležitým indikátorom urbanizačných a suburbanizačných procesov, ktoré majú svoje časové a priestorové špecifiká (fázy vývoja). Zatiaľ čo mnohé procesy v rámci dekoncentračných tendencií sú „skryté“, bytová výstavba je viditeľným a pomerne presne mapovateľným prejavom rozvoja zázemia miest (suburbanizácie).

Sledované obdobie 2002-2011 môžeme z hľadiska objemu bytovej výstavby hodnotiť ako veľmi dynamické a svojím spôsobom mimoriadne, keďže rozsah a forma tejto výstavby nemá na Slovensku obdobu. Za obdobie 10 rokov bolo v celom FMR dokončených 46 900 bytov, z toho v zázemí Bratislavy vyše

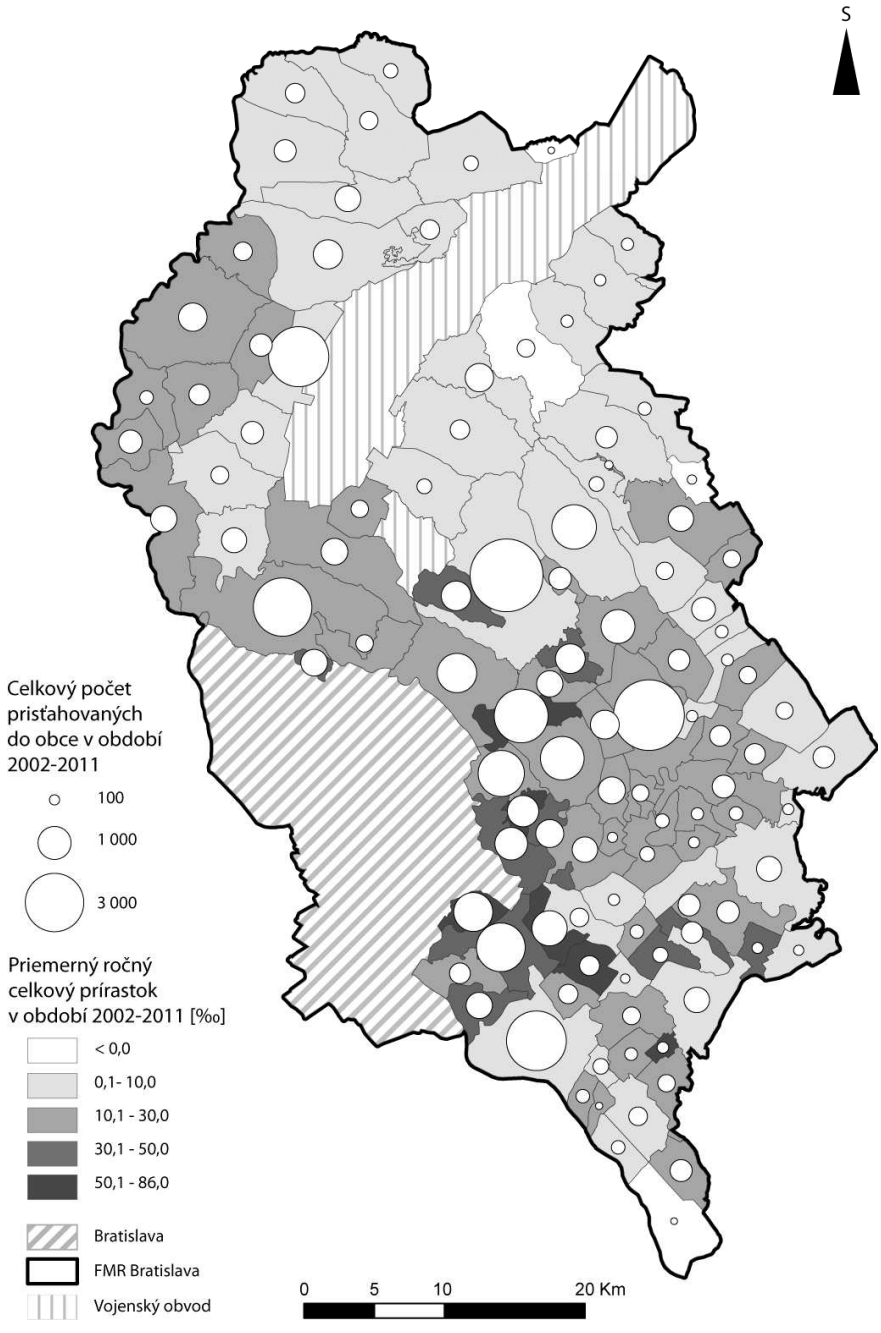

Obr. 2. Migračný pohyb v zázemí Bratislavy v období 2002-2011
Zdroj údajov: ŠÚ SR (2002-2011), vlastné výpočty.

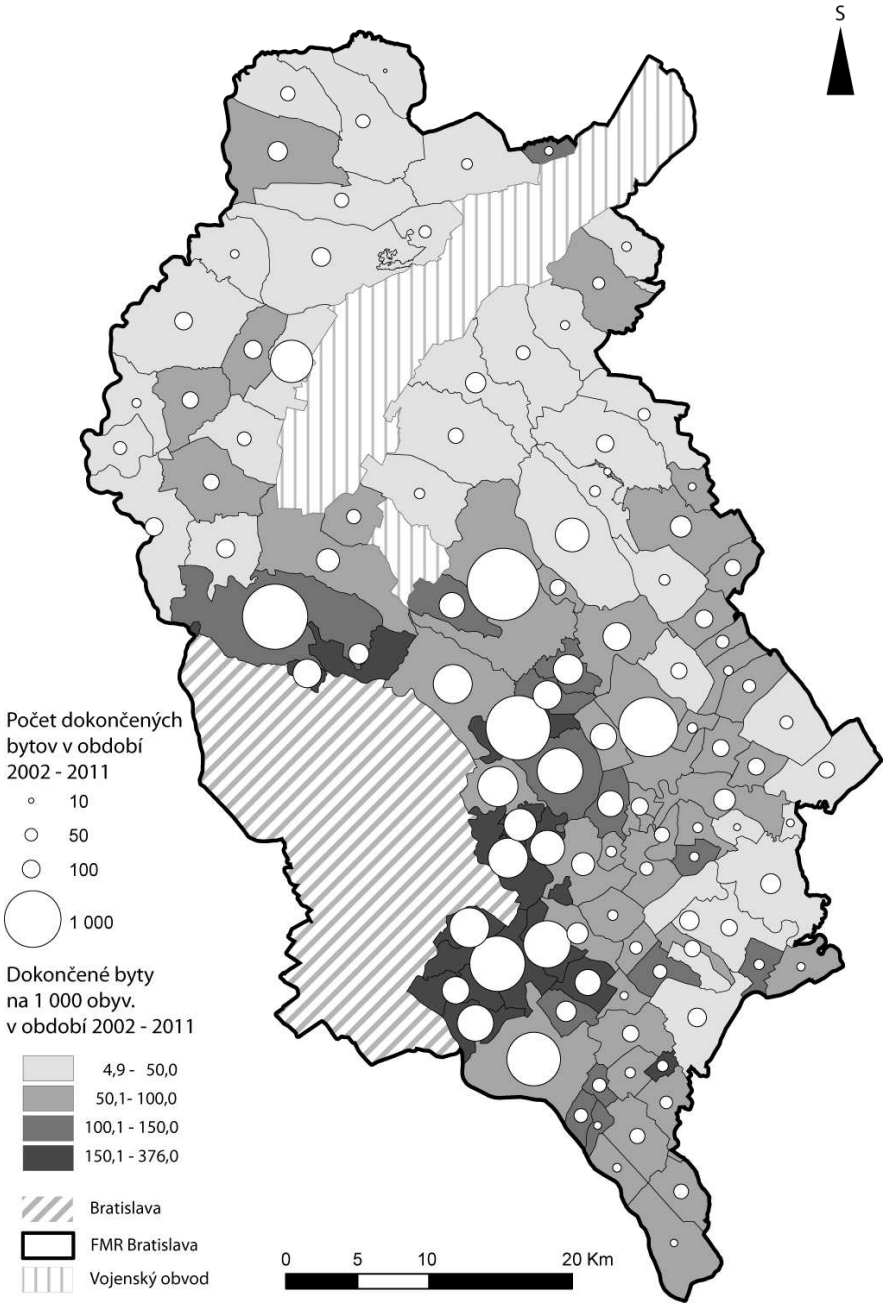

Obr. 3. Bytová výstavba v zázemí Bratislavy v období rokov 2002-2011
Zdroj údajov: ŠÚ SR (2003-2011), vlastné výpočty.

20 000 bytov (43 %). Výstavba bytov mala rastúcu tendenciu a kulminovala v roku 2009, keď sa za rok dokončilo 8 406 bytov. Po roku 2009 bola bytová výstavba pribrzdená globálnou hospodárskou krízou a z toho vyplývajúcou ekonomickou neistotou obyvateľstva a aktérov pôsobiacich na trhu s nehnuteľnosťami (investori a banky).

Z hľadiska priestorovej distribúcie (obr. 3) sa najväčšie objemy bytovej výstavby v zázemí Bratislavy realizovali v mestách regiónu (Pezinok – 1 624 bytov, Stupava 1 335, Senec 1 092), ktorých atraktivita pre suburbánnych migrantov spája „vidiecke" bývanie v mestskom prostredí s dostatočne vybudovanou infraštruktúrou služieb. Najväčšiu intenzitu bytovej výstavby (počet dokončených bytov na 1 000 obyv.) zaznamenali obce v tesnom zázemí Bratislavy. Ide o obce Miloslavov (376), Hviezdoslavov (331), Chorvátsky Grob (328 bytov/1 000 obyv.) či Hamuliakovo (283). Celkovo možno pozorovať znižovanie intenzity bytovej výstavby s narastajúcou vzdialenosťou od Bratislavy. Cestnú vzdialenosť do jadrového mesta tak môžeme považovať za rozhodujúci diferenciačný faktor bytovej výstavby (aj keď sme si vedomí situácie, že vzdialenosť nie je priamo úmerná reálnej časovej dostupnosti). Najdynamickejšie sa rozvíjajúce sú obce v smere na Senec a Šamorín. Naopak, relatívne nižšie objemy výstavby zaznamenali obce na Záhorí, v severnejšej časti podmalokarpatskej oblasti a obce v juhovýchodnej časti regiónu. Tieto oblasti majú relatívne zníženú dostupnosť do Bratislavy v dôsledku chýbajúcej nadradenej dopravnej komunikácie.

DIFERENCIA MIGRÁCIE A BYTOVEJ VÝSTAVBY

Čiastkové analýzy migračných tokov a bytovej výstavby naznačili ich vzájomnú priestorovú koreláciu, ktorá je dôsledkom obmedzenej schopnosti absorbovať prisťahovalcov do existujúceho bytového fondu. V sledovanom období 2002-2011 sa do zázemia Bratislavy prisťahovalo vyše 68 tisíc obyvateľov a bolo dokončených viac ako 20 tisíc bytových jednotiek. Na prvý pohľad počet nových bytov korešponduje s počtom prisťahovalcov (ak uvažujeme 3,5 obyvateľa na byt), avšak pri detailnejšom pohľade pozorujeme disproporcie v priestorovej distribúcii imigrantov a bytovej výstavby.

Ako poukazuje Ouředníček (2007), v zázemí mesta sa súčasne odohrávajú rozličné dekoncentračné procesy, ktoré sa odlišujú motivačnými faktormi migrácie, vzťahom k jadrovému mestu, kvalitou bývania a dosahmi na východiskovú a cieľovú lokalitu migrantov. Popri (rezidenčnej) suburbanizácii tak uvedený autor rozlišuje migráciu do staršej zástavby, migráciu starších obyvateľov do hospicov, migráciu do objektov druhého bývania a migráciu do vzdialených lokalít mimo funkčný región mesta (kontraurbanizácia). Okrem toho si všíma aj ďalšie dva procesy s podobným priestorovým prejavom, aký má suburbanizácia, ktorých aktéri sú migranti z oblasti mimo jadrového mesta. Ide o tangenciálnu migráciu a dostredivú migráciu, ktoré môžeme vnímať aj ako prejav tradične chápanej urbanizácie.

Nadväzujúc na tieto úvahy je sledovaný región možné rozdeliť na dve zóny podľa charakteru diferencie medzi migráciou a bytovou výstavbou (obr. 4). Prvú zónu tvorí s*uburbánne zázemie Bratislavy* v blízkosti mesta s intenzívnou bytovou výstavbou a prevažujúcimi imigrantmi z Bratislavy. Výstavba bytov

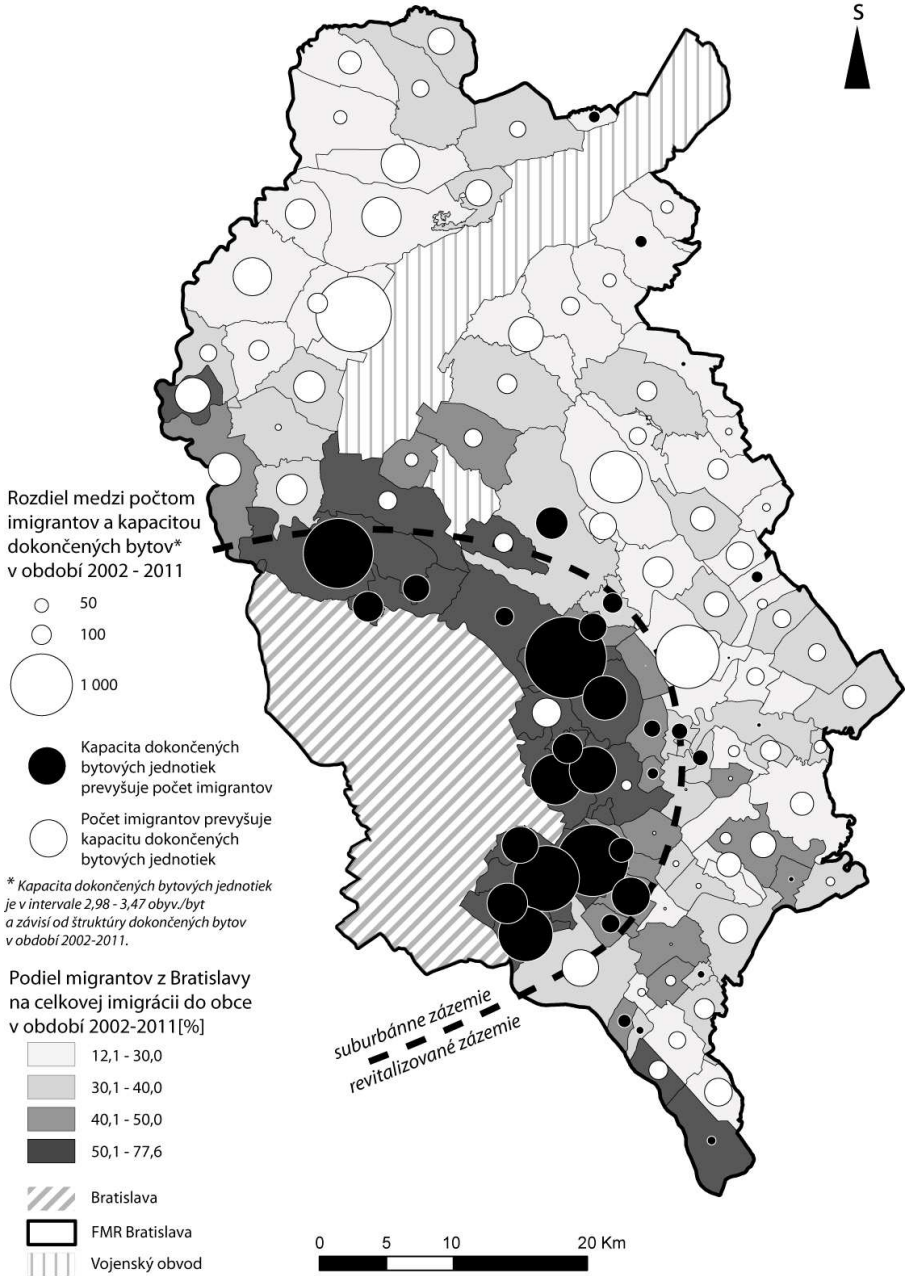

Obr. 4. Migrácia a počet dokončených bytov v zázemí Bratislavy v období rokov 2002-2011

Porovnanie počtu imigrantov s kapacitou dokončených bytov (variabilný koeficient 2,98-3,47 obyv. / byt).
Zdroj údajov: ŠÚ SR (2003-2012), vlastné výpočty.

(rodinných domov) sa v prevažnej miere sústreďuje do nových, ucelených rezidenčných areálov a prináša výrazný zásah do fyzického prostredia obce, nové architektonické formy a odlišnú priestorovú geometriu zástavby. Typická je vysoká zastavanosť parciel, slepá uličná sieť, výrazná vizuálna separácia domov a minimalizácia verejného priestoru. Charakter novovybudovaných suburbánnych lokalít tak redukuje priestor na sociálnu integráciu prisťahovalcov a neprispieva k budovaniu hlbšieho vzťahu k miestu ich bydliska (pozri napr. Bernard 2006 a Potočný 2006). Aj táto skutočnosť môže byť jedným z faktorov podieľajúcich sa na zníženej ochote aktérov meniť trvalý pobyt. Kapacita dokončených bytov výrazne prevyšuje počet evidovaných imigrácií. Môžeme usudzovať, že jednou z príčin tohto javu je obmedzené prihlasovanie sa k trvalému pobytu v novom bydlisku. Vzhľadom na štruktúru migrantov predpokladáme, že tento problém sa týka najmä prisťahovalcov z Bratislavy, ktorí tvoria viac ako 50 % imigrantov. Pri zohľadnení obsadenosti novostavieb odhadujeme počet neprihlásených obyvateľov na približne 7 000 až 8 000, čo predstavuje 1/3 z evidovanej imigrácie do tejto zóny.

Druhá zóna, vzdialenejšie, *revitalizované zázemie Bratislavy*, je cieľom predovšetkým mimobratislavských migrantov (68 %), ktorí hľadajú vhodné bývanie v tomto území. V tejto zóne počet evidovaných imigrácií prevyšuje kapacitu dokončených bytových jednotiek. Negatívna bilancia z pohľadu bytovej výstavby naznačuje, že prisťahovalci pravdepodobne využívajú aj staršie byty (rodinné domy). Namiesto vytvárania nových samostatných rezidenčných zón prichádzajú imigranti do staršej zástavby, alebo realizujú individuálne projekty. Tento proces prináša rozdielne dosahy napríklad na sociálnu segregáciu či architektonickú (vizuálnu) kvalitu prostredia obce. V tejto zóne nepredpokladáme výraznejšie ťažkosti s prihlasovaním obyvateľov na trvalý pobyt, keďže z hľadiska každodenného života (pošta, úrady, zdravotná starostlivosť a pod.) je pre imigrantov efektívnejšie nahlásenie v mieste ich skutočného pobytu.

Ak pod (rezidenčnou) suburbanizáciou rozumieme relokáciu populácie z jadrového mesta do novej zástavby v zázemí mesta, tak potom jej priestorovým pôsobením je najmä prvá zóna. V druhej zóne sa suburbanizácia prejavuje v menšej miere a je doplnená dostredivou migráciou obyvateľov z ostatných regiónov Slovenska. Hlavným diferenciačným faktorom, ktorý sa podieľa na formovaní dvoch charakterovo odlišných zón, je pravdepodobne ekonomická úroveň imigrantov. Ekonomicky lepšie situovaní migranti z Bratislavy pravdepodobne prejavujú väčší záujem a lukratívnejšie lokality v tesnom zázemí mesta, zatiaľ čo migranti z ostaných častí Slovenska vyhľadávajú prevažne vzdialenejšie a cenovo dostupnejšie lokality. Dôležitú úlohu môžu zohrávať aj odlišné preferencie v bývaní, keď môžeme predpokladať väčší záujem Bratislavčanov o modernejšie a kvalitnejšie bývanie v novostavbách, zatiaľ čo nároky mimobratislavských migrantov nie sú pravdepodobne také vysoké. V neposlednom rade sa na uvedenej diferenciácii môžu podieľať aj sociálne a kultúrne preferencie. Vzdialenejšie zázemie Bratislavy môže byť svojím charakterom (vizuálna stránka, kultúrny života a sociálna klíma) prijateľnejšie pre migrantov z iných regiónov Slovenska.

Analýza zdrojov migračných tokov do zázemia Bratislavy narúša „tradičnú“ predstavu o dominancii migrantov z Bratislavy, ktorí tvoria „len“ 40,6 % z cel-

kového počtu prisťahovalcov v celom zázemí. Treba však poznamenať, že príchodu mimobratislavských migrantov do zázemia mesta často predchádza ich (dlhoročný) pobyt v Bratislave a dostupnejšie bývanie „za mestom" je vyhľadávanou alternatívou k bývaniu v bratislavskom podnájme. Štatistika nezachytáva tento dôležitý medzistupeň a prezentuje týchto migrantov ako mimobratislavských, aj keď časť z nich prakticky patrí pre dlhodobý pobyt v meste (štúdium a práca) sociálne aj kultúrne medzi jeho obyvateľov (Bratislavčanov). Vzhľadom na nedostatočnú evidenciu pobytu je záznam o migračnej histórii jednotlivcov možné získať len podrobným terénnym prieskumom.

FAKTORY PODMIEŇUJÚCE NEÚPLNÚ EVIDENCIU OBYVATEĽOV

Porovnaním objemu migrácie a dokončených bytov sme naznačili významné disproporcie, ktoré môžeme vnímať aj ako dôsledok neúplnej evidencie trvalého pobytu obyvateľov. Zníženú ochota suburbánnych aktérov meniť evidenciu trvalého pobytu môžeme vnímať ako viacvrstevný fenomén, ktorý by sa nemal redukovať len na rovinu byrokratickej náročnosti zmeny bydliska. Zmena adresy trvalého pobytu je nepochybne komplikovaný a časovo náročný proces a možno ho považovať za dôležitý faktor skúmaného problému. Popri ňom je však potrebné vnímať aj praktický, sociálny, kultúrny a psychologický rozmer tejto problematiky.

Praktický rozmer: Pri zmene bydliska z mesta do jeho zázemia sa mení aj administratívne zaradenie a okresné mesto. Doprava do okresného mesta je v mnohých prípadoch opačným smerom ako do Bratislavy. Vybaviť úradné povinnosti si tak vyžaduje zvýšenú časovú a finančnú záťaž najmä pre suburbánnych migrantov bývajúcich v obciach v tesnom zázemí Bratislavy (napr. zo suburbia v Čiernej Vode je do Senca 17 km, do centra Bratislavy 14 km, cesta do oboch cieľov si vyžaduje 60 km). Určitá časť migrantov (najmä tých majetnejších) si ponecháva z rodinných či ekonomických dôvodov aj svoj byt v Bratislave. Pre niektoré skupiny obyvateľov zohráva svoju úlohu aj dostupnosť, príp. úroveň a rozsah zdravotnej starostlivosti, ktorá je v hlavnom meste vyššia ako v menších okresných mestách. Osobitnou skupinou sú podnikatelia, pre ktorých predstavuje zmena sídla firmy náročný administratívny aj finančný proces.

Sociálny rozmer: Pri uvažovaní o sociálnom rozmere problematiky je potrebné poznať motivačné faktory, vedúce k sťahovaniu do suburbánnej zóny. Bernard (2006) uvažuje o dvoch základných oblastiach motivačných faktorov, ktoré stimulujú migráciu do vidieckeho prostredia. Prvú skupinu tvoria dôvody, ktoré by sme mohli zjednodušene opísať ako potrebu „vymeniť mestskú kulisu za prírodnú kulisu". Druhú skupinu predstavujú migranti, ktorých motiváciou sú pracovné dôvody, rodinné dôvody, či snaha nájsť finančne prijateľné bývanie v blízkosti mesta. Túžba po „vidieckom" spôsobe života je skôr ojedinelým motivačným faktorom a je spojená prevažne s hľadaním alternatívnych životných štýlov a subkultúr. Sťahovanie na vidiek sa často spája nielen so snahou riešiť (zlepšiť) svoje bytové podmienky, ale zároveň si zachovať možnosť užívať výhody vidieka i mesta (Falťan 2009). Motivačné faktory suburbánnych migrantov tak neobsahujú prioritnú túžbu stať sa integrálnou súčasťou vidieckeho prostredia (komunity) a sú skôr pragmatickým riešením bytovej situácie,

či naplnením nárokov na kvalitu bývania a voľnočasové aktivity. Bývanie v rodinnom dome v rámci suburbánnej lokality môžeme prirovnať skôr k bývaniu na „izolovanom ostrove“ (vybudovanom podľa individuálnych preferencií a demonštrujúcom spoločenský status) než v priestorovo a sociálne integrovanom „kontinente“.

Psychologický a symbolický rozmer: Aj tento rozmer sledovaného fenoménu má pravdepodobne komplikovanú štruktúru. Jedna úroveň psychologického rozmeru sa prejavuje v rovine mesto – vidiek. Napriek „modernizácii“ vidieka a stieraniu rozdielov medzi mestským a vidieckym spôsobom života stále existujú pomerne výrazne kultúrne odlišnosti. Neochota prihlásiť sa na trvalý pobyt v obci môže byť určitým spôsobom aj prejavom odmietnutia „vidieckej“ kultúry a identity. Ponechanie si trvalého bydliska v meste tak nemusí byť len pragmatickým ušetrením času a finančných prostriedkov. Môžeme ho vnímať aj ako symbolické puto, ktoré viaže migrantov k miestu ich pôvodného bydliska. Mesto je silným prvkom tvoriacim identitu jednotlivcov a jeho nahradenie „vidieckou“ identitou je málo pravdepodobné. O suburbiách sa často uvažuje ako o miestach bez *genia loci*, bez vlastnej pamäti či schopnosti generovať pocity prináležania (Galčanová 2012). V tomto kontexte priestorová a sociálna homogenita suburbánnych lokalít len obmedzene stimuluje vytváranie hlbšieho vzťahu k miestu bydliska. Pojem *domov* tak môže v suburbiách nadobúdať nové významy. Z pôvodného vnímania ako „centrálneho“ bodu priestorovej existencie a „bašty“ sociálneho a kultúrneho sveta jednotlivcov, sa vnímanie domova v suburbiách spája skôr s miestom pre oddych, sebarealizáciu, trávenie voľnočasových aktivít, či úniku pred „znečistením“ mesta. V tomto kontexte sa s istou mierou opatrnosti ponúka domnienka o pokračovaní dlhoročnej tradície a transformácii víkendového (rekreačného) bývania v zázemí do novej podoby (cf. Librová 1997 a Čermák et al. 2009).

Ďalšiu úroveň psychologického rozmeru môže predstavovať špecifická kategória, spojená s negatívnymi spomienkami veľkej časti obyvateľstva na problémy a šikanovanie zo strany štátnych orgánov a polície režimu pred rokom 1989. Takýto prístup pociťovali občania predovšetkým pri zahraničnom sťahovaní (resp. zahraničných pobytoch a cestovaní vôbec). Je však možné, že po nastolení demokratických podmienok fungovania spoločnosti sa negatívna historická skúsenosť dáva do spojitosti s evidenciou ako takou, bez ohľadu na to, či ide o pobyt v zahraničí alebo zmenu pobytu v rámci Slovenskej republiky. Z toho môže u časti obyvateľstva prameniť ľahostajnosť až nechuť ku kontrolovanej evidencii všeobecne, napríklad aj pri sťahovaní na malé vzdialenosti.

DÔSLEDKY NEÚPLNEJ EVIDENCIE OBYVATEĽOV

Dôsledky neúplnej evidencie obyvateľov sa priamym či nepriamym spôsobom odrážajú predovšetkým v dvoch základných polohách – ekonomicko-finančnej a spoločensko-sociálnej. Rôzne skupiny obyvateľstva (ich početnosť) sa ako užívatelia vyznačujú rôznymi nárokmi na zariadenia, ktoré sú budované z veľkej časti z miestnych financií (školské a predškolské zariadenia, domovy dôchodcov, lokálna cestná sieť napr. v novopostavených častiach obcí s bývaním prevažne mladých rodín, detské ihriská, prevádzky rôznych služieb, atď.). Hlavným zdrojom príjmov obcí sú dane, predovšetkým daň z príjmu fyzických

osôb, daň z nehnuteľnosti, ale aj ďalšie miestne príjmy – iné miestne dane a poplatky, menší podiel na dani právnických osôb, rôzne užívateľské poplatky, príjmy z predaja majetku obcí, atď. Celkový počet obyvateľov, jeho vývoj a štruktúra, zohráva významnú úlohu v rozpočtovom hospodárení obcí, keďže sa od neho odvíja výška finančného podielu na výnosoch dane z príjmov fyzických osôb (v roku 2013 obciam a mestám prináležal podiel 65,4 % z celkového výnosu dane z príjmu fyzických osôb, výška podielu sa určuje nariadením vlády SR).

Rozdeľovanie výnosu dane z príjmov územnej samospráve sa uskutočňuje na základe predpisu č. 668/2004 Z. z. nariadenia vlády Slovenskej republiky z 1. decembra 2004 v súlade s § 4 ods. 1 zákona č. 564/2004 Z. z. o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov územnej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Výnos dane podľa § 2 zákona sa rozdelí obciam takto:

a) 23 % podľa počtu obyvateľov obce s trvalým pobytom na území obce k 1. januáru predchádzajúceho kalendárneho roka, z toho 57 % prepočítaný koeficientom nadmorskej výšky obce,

b) 32 % podľa počtu obyvateľov obce s trvalým pobytom na území obce k 1. januáru predchádzajúceho kalendárneho roka prepočítaného koeficientom v závislosti od zaradenia obce do veľkostnej kategórie,

c) 40 % podľa počtu žiakov (detí, poslucháčov) škôl a školských zariadení zisteného zberom údajov podľa osobitného predpisu a prepočítaného príslušným koeficientom,

d) 5 % podľa počtu obyvateľov obce, ktorí dovŕšili vek 62 rokov, s trvalým pobytom na území obce k 1. januáru predchádzajúceho kalendárneho roka.

Neúplnosť štatistickej evidencie obyvateľov sa logicky prejavuje nižším koeficientom celkového počtu obyvateľov, žiakov i dôchodcov a následne nižším objemom pridelených financií (cf. Macešková a Ouředníček 2008).

Imigrácia nových obyvateľov prináša do obcí v zázemí miest nielen kvantitatívne, ale aj kvalitatívne novú situáciu z aspektu sociálnej štruktúry. Z kvantitatívneho hľadiska môže nárast počtu obyvateľov spôsobovať nedostatok infraštruktúrnej vybavenosti. Výrazná zmena sa prejavuje aj v sociálnom prostredí obcí. Novoprichádzajúci obyvatelia sa vyznačujú výrazne odlišnými sociálno-ekonomickými charakteristikami. Prinášajú z mesta iný životný štýl a zvyky, ktoré môžu byť pre obec nielen impulzom na rozvoj, ale zároveň aj zdrojom potenciálnych problémov v rovine medziľudských vzťahov medzi pôvodnými a novými obyvateľmi. Širokému spektru pozitívnych, ale aj negatívnych aspektov zmeny sociálnej štruktúry suburbanizovaných obcí sa v podmienkach Slovenska venujú viaceré práce, najmä sociológov (napr. Falťan 2009, Gajdoš a Moravanská 2010, Moravanská 2010 a ďalší). Obce sa k riešeniu načrtnutých problémov snažia pristupovať rôznym spôsobom. Môže ísť o diskriminačné opatrenia (vyššie dane a poplatky pre neprihlásených rezidentov, neprijatie ich detí do materskej školy a pod.), alebo motivačné stimuly (zníženie poplatkov, osveta, spoločné akcie, predĺženie úradných hodín, apelácia na lojalitu a pod.).

ZÁVER

Suburbanizačné procesy v zázemí Bratislavy nepochybne prispievajú k nárastu nepresností v evidencii obyvateľstva. Intenzívne migračné pohyby a nedokonalé štatistické a legislatívne nástroje na ich evidenciu vytvárajú zo zázemia Bratislavy „šedú zónu" s neprehľadnou priestorovou štruktúrou obyvateľstva. Cieľom príspevku bolo zachytiť fenomén neúplnej evidencie obyvateľov v suburbanizovaných obciach využitím dát o migračnom pohybe a bytovej výstavbe. Interpretácia údajov sa opiera len o jednoduché porovnanie bytovej výstavby a migračných tokov a teda nie je explicitnou kvantifikáciou počtu neevidovaných migrantov. Uvedomujeme si charakter použitých štatistických údajov o migrácii, a preto je vhodné naše úvahy chápať skôr v rovine možného doplnku k existujúcim informáciám. Napriek tomu sa domnievame, že naznačené nepresnosti v evidencii obyvateľstva a odhad ich veľkosti môžu poslúžiť ako vhodná báza pre korekcie v interpretačnej rovine sledovania suburbanizačných procesov či širších geografických výskumov redistribúcie obyvateľstva. Predkladaná analýza je len jednoduchým vstupom do relatívne málo preskúmanej problematiky, ktorej spracovanie by si vyžadovalo hlbší výskum. V tomto kontexte by bolo veľmi užitočným a dlho očakávaným pozitívom dokončenie pripravovaného registra obyvateľstva, ktorý by mal (podľa súčasných vyjadrení kompetentných) začať fungovať v priebehu roka 2014. Vhodným dátovým zdrojom pre detailnejší výskum môžu byť individuálne databázy obecných samospráv (odvoz smetí, daň z nehnuteľnosti a pod.) či energetických a telekomunikačných operátorov (adresa odberného miesta sa nezhoduje s adresou trvalého pobytu). Opodstatnenosť takto orientovaného výskumu sa zvyšuje aj v súvislosti s problematickou validitou výsledkov ostatného sčítania obyvateľstva v roku 2011 (nesčítaných takmer 30 % obyvateľov Bratislavy). Vylepšiť situáciu by pomohla aj prihlasovacia povinnosť v mieste obvyklého pobytu, ktorá je bežná v mnohých krajinách a dopĺňa evidenciu obyvateľstva. Kategória trvalý pobyt sa v podmienkach rôznorodej mobility obyvateľstva javí ako nedostačujúca.

Príspevok vznikol v rámci riešenia vedeckého projektu č. 2/0112/12 financovaného grantovou agentúrou VEGA.

LITERATÚRA

BELL, M., BLAKE, M., BOYLE, P., DUKE-WILLIAMS, O., REES, P., STILLWELL, J., HUGO, R. (2002). Cross-national comparison of internal migration: issues and measures. *Journal of the Royal Statistical Society: Series A*, 165, 435-464.

BERNARD, J. (2006). Sociální integrace přistěhovalců z velkoměsta na vesnici v České republice a v Rakousku. *Sociologický časopis*, 42, 741-760.

BEZÁK, A. (2000). Funkčné mestské regióny na Slovensku. *Geographia Slovaca*, 15. Bratislava (Geografický ústav SAV).

BEZÁK, A. (2006). Vnútorné migrácie na Slovensku: súčasné trendy a priestorové vzorce. *Geografický časopis*, 58, 15-44.

BEZÁK, A. (2011). Redistribúcia obyvateľstva vo funkčných mestských regiónoch na Slovensku v období 1991-2010. *Geographia Cassoviensis*, 5(2), 5-16.

BLEHA, B., POPJAKOVÁ, D. (2007). Migrácia ako dôležitý determinant budúceho vývoja na lokálnej úrovni – príklad Petržalky. *Geografický časopis*, 59, 265-290.

ČERMÁK, Z. (2005). Migrace a suburbanizační procesy v České republice. *Demografie*, 47, 169-176.
ČERMÁK, Z., HAMPL, M., MÜLLER, J. (2009). Současné tendence vývoje obyvatelstva metropolitních areálů v Česku: dochází k významnému obratu? *Geografie*, 114, 37-51.
DÜVELL, F., JORDAN, B. (2002). Immigration, asylum and welfare: the European context. *Critical Social Policy*, 22, 498-517.
ENYEDI, G., ed. (1998). *Social change and urban restructuring in Central Europe*. Budapest (Akademiai Kiado).
FALŤAN, Ľ. (2009). Bratislava – dilemy súčasného rozvoja (reflexia sociálno-priestorových súvislostí). *Sociológia*, 41, 329-353.
GAJDOŠ, P. (2007). Odchod ľudí z mesta – prechodný či trvalý stav na Slovensku. *Životné prostredie*, 41, 285-291.
GAJDOŠ, P., MORAVANSKÁ, K. (2010). *Výskum potenciálne suburbánnych obcí.* Bratislava (Sociologický ústav SAV).
GALČANOVÁ, L. (2012). Proces suburbanizace v kulturní perspektivě – teoretická přehledová stať. *Sociológia*, 44, 5-33.
HANLEY, S., SIKK, A. (2013). Economy, corruption or promiscuous voters? Explaining the success of anti-establishment reform parties in Eastern Europe. *Compasss - Working Paper Series*, 75, 1-29.
HROMÁDKA, J. (1935). *Zemepis okresu bratislavského a malackého, 2: Malé Karpaty, Záhorská nížina, Podunajská nížina pri Bratislave. Vlastivedný zborník okresu bratislavského a malackého, 2*. Bratislava (Nákladom učiteľstva).
LANGEVIN, B., BEGEOT, F., PEARCE, D. (1992). Censuses in the European Community. *Population Trends*, 68, 33-36.
LIBROVÁ, H. (1997). Decentralizace osídlení – vize a realita. Část druhá: decentralizacie v realitě České republiky. *Sociologický časopis*, 33, 27-40.
LETMAA, K., TAMMARU, T. (2007). Destinations of suburbanisers in the Tallinn Metropolitan Area. *Geografiska Annaler B*, 89(2), 127-146.
MACEŠKOVÁ, M., OUŘEDNÍČEK, M. (2008). Dopad suburbanizace na daňové příjmy obcí. *Obec a Finance*, 13,(1) 28-29.
MATLOVIČ, R., SEDLÁKOVÁ, A. (2004). Suburbanizácia – transformačný proces priestorovej organizácie postkomunistických miest (empirický príklad Prešova). *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešoviensis*, 42(7), 75-103.
MLÁDEK, J., ČUPEĽOVÁ, K. (2010). Population processes and structures in the urban and rural spaces of Slovakia. *European Countryside*, 2, 72-93.
MORAVANSKÁ, K. (2010). Suburbanizácia na Slovensku a jej dosahy na vidiecke spoločenstvá. *Geographia Slovaca*, 27, 81-100.
MUSIL, J. (1993). Changing urban systems in post-communist societies in Central Europe: analysis and prediction. *Urban Studies*, 30, 899-905.
NOVOTNÝ, L. (2011). Migračné trendy vo funkčnom mestskom regióne Bratislava. *Geografická revue*, 7, 171-191.
OUŘEDNÍČEK, M. (2007). Differential suburbanization development in the Prague urban region. *Geografiska Annaler, Human Geography*, 89B, 111-125.
OUŘEDNÍČEK, M., TEMELOVÁ, J., MACEŠKOVÁ, NOVÁK, J., PULDOVÁ, P., ROMPORTL, D., CHUMAN, T., ZELENDOVÁ, S., KUNCOVÁ, I. (2008). *Suburbanizace.cz*. Praha (Univerzita Karlova v Praze).
PICHLER-MILANOVIČ, N., GUTRY-KORYCKA, M., RINK, D. (2007). Sprawl in the post-socialist city: the changing economic and institutional context of Central and Eastern European cities. In Couch, C., Leontidou, L., Petschel-Held, G., eds. *Urban Sprawl in Europe: landscapes, land-use change and policy*. Oxford (Blackwell).

PODOLÁK, P. (2006). Migračné väzby mesta Bratislava a jeho zázemia v rokoch 1986-1988. In Mládek, J., Kusendová, D., Marenčáková, J., Podolák, P., Vaňo, B., eds. *Atlas obyvateľstva Slovenska*. Bratislava (Prírodovedecká fakulta UK).

PODOLÁK, P. (2002). Centre and hinterland – migration relations. *Folia Geographica*, 5, 143-145.

PODOLÁK, P. (2007). Geografické aspekty suburbanizácie a priestorový pohyb obyvateľstva. *Životné prostredie*, 41, 298-302.

PODOLÁK, P. (2010). Migrácia a jej vplyv na rozvoj suburbanizačných procesov vo vybraných regiónoch Slovenska. *Geographia Slovaca*, 27, 41-55.

POTOČNÝ, T. (2006). *Lidé na okraji: případová studie satelitního městečka*. Ivris Working Papers. Brno (FSS MU).

SIMPSON, S., DORLING, D. (1994). Those missing millions, implications for social statistics of the undercount in the 1991 census. *Journal of Social Policy*, 23, 543-567.

SLAVÍK, V., KURTA, T. (2007). Rezidenčná suburbanizácia v zázemí Bratislavy – nový trend v migrácii obyvateľstva. *Forum Statisticum Slovacum*, 3, 201-207.

SÝKORA, L. (1994). Local urban restructuring as a mirror of globalisation processes: Prague in the 1990s. *Urban Studies*, 31, 1149-1166.

SÝKORA, L., ed. (2002). *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky*. Praha (Ústav pro ekopolitiku).

SÝKORA, L. (2003). Suburbanizace a její společenské důsledky. *Sociologický časopis*, 39, 217-233.

SÝKORA, L. (1999). Processes of socio-spatial differentiation in post-communist Prague. *Housing Studies*, 14, 679-701.

SZELENYI, I. (1996). Cities under socialism – and after. In Andrusz, G., Harloe, E., Szelényi, I., eds. *Cities after socialism: urban and regional change and conflict in post-socialist societies*. Malden (Blackwell), pp. 286-317.

ŠPAČKOVÁ, P., OUŘEDNÍČEK, M. (2011). Vývoj počtu obyvatel a faktické obyvatelstvo. In Ouředníček, M., Temelová, J., Pospíšilová, L., eds. *Atlas sociálně prostorové diferenciace České republiky*. Praha (Univerzita Karlova v Praze, Karolinum).

ŠÚ SR (2002-2011). *Smery sťahovania medzi obcami SR v rokoch 2002-2011*. Bratislava (Štatistický úrad SR).

ŠÚ SR (2002-2012). *Pohyb obyvateľstva v Slovenskej republike v rokoch 2002-2011*. Bratislava (Štatistický úrad SR).

ŠÚ SR (2003-2011). *Bytová výstavba v obciach SR v rokoch 2003-2011*. Bratislava (Štatistický úrad SR).

ŠÚ SR (2003). *Metodický list č. 825*. Bratislava (Štatistický úrad SR).

ŠÚ SR (2011). *Sčítanie obyvateľov domov a bytov*. Bratislava (Štatistický úrad SR), [Online]. Dostupné na: http://slovak.statistics.sk/ [cit: 15-1-2014].

ŠVEDA, M. (2011). Časové a priestorové aspekty bytovej výstavby v zázemí Bratislavy v kontexte suburbanizácie. *Urbanizmus a územní rozvoj*, 14(3), 13-22.

TAMMARU, T. (2001). Suburban growth and suburbanization under central planning: The case of Soviet Estonia. *Urban Studies*, 38, 1341-1357.

TÓTH, V. (2012). Urban development of Bratislava: suburbanization in years 1995-2009. *Revija za geografijo*, 7, 115-126.

ZUBRICZKÝ, G. (2004). Rezidenčné a populačné tendencie suburbanizácie Bratislavy. *Geografické informácie*, 8, 529-537.

ZUBRICZKÝ, G. (2010). Suburbanizácia Bratislavy. In Hardi, T., Lados, M., Tóth, K., eds. *Slovensko-maďarská aglomerácia v okolí Bratislava.* Györ-Šamorín (Stredisko regionálnych výskumov Maďarskej akadémie vied, Fórum inštitút pre výskum menšín), pp. 50-75.

GEOGRAFICKÝ ČASOPIS / GEOGRAPHICAL JOURNAL 66 (2014) 2, 115-132

Martin Š v e d a, Peter P o d o l á k

THE PHENOMENON OF INCOMPLETE MIGRATION RECORDS IN A SUBURBAN ZONE: THE CASE OF BRATISLAVA HINTERLAND

The aim of the paper is to draw attention to the phenomenon of incomplete migration data in the suburban zone of Bratislava. The functional urban region (FUR) of the capital of Slovakia is used to demonstrate the inconsistence between statistically registered migrations and the increase of the number of new dwellings in the investigated area during the 2002-2011 period. The ring of the FUR is regarded as the hinterland of Bratislava. The analysis is based on a simple comparison of migration data and home construction data.

The first part of the paper provides information about migration in the area. Municipalities in the hinterland of Bratislava that have been characterized by extreme negative net migration in the past decades, started to gain by migration not only at the expanse of the capital, but also of other regions in the country. Migrations from Bratislava represent about 40% of all migrations to the suburban zone. The following part brings the basic analysis of home construction in the hinterland of Bratislava. There were more than 20 000 new dwellings constructed during the period. The most extensive construction of new houses was recorded in the towns (Pezinok, Senec and Stupava) and municipalities near the borders of the town core.

Having outlined the main characteristics of home construction, the authors pay attention to the asymmetry in the number of migrations and number of new dwellings. According to the comparison of data it is possible to split the hinterland of Bratislava into two parts. The suburban zone is situated close to the core town and is characterized by massive development of new residential areas and immigration from the city core. More than 50% are in-migrants from Bratislava. In this zone, the calculated capacity of new homes exceeds the number of immigrants (we consider 3.5 inhabitants per one dwelling). Presumably, this phenomenon is particularly caused by the unwillingness of suburban in-migrants (the majority of them are from Bratislava) to change their registration of permanent residence. The second, the developing zone is situated at a relatively greater distance from Bratislava. The in-migrants from Bratislava make up just one third of the migration increase. The total number of in-migrants exceeds the capacity of constructed dwellings, what may also means that the migrants do not move only to new residential areas, but also to older (reconstructed) houses and flats.

In the final part, the most evident consequences of evaluated phenomenon are outlined. The practical, social and psychological aspects of this phenomenon are considered. Special attention is paid to the legislative framework. Incomplete registration of migration has significant impacts on municipal budgets and also on the social climate in suburban municipalities.

To conclude, suburbanization in the hinterland of Bratislava undoubtedly contributes to inaccuracies in the population records. Intense migration and imperfect statistical tools transform the suburban zone into a “grey zone” of incomplete spatial structure of the population. This analysis is only a simple entry into a relatively seldom discussed problem. The authors are aware that this problem can be treated with multiple different methods. Further research could also be based on sophisticated statistical methods and the genuine databases of municipalities. In terms of different patterns of human mobility, the current legal and statistical platform needs to be redefined.

Tento príspevok vznikol s podporou hardwaru získaného v rámci OP Výskum a vývoj pre projekt Centra excelentnosti: „Centrum pre rozvoj sídelnej infraštruktúry znalostnej ekonomiky“ SPECTRA+ (ITMS 26240120002), spolufinancovaný zo zdrojov Európskeho fondu regionálneho rozvoja.